

Sámekonferánsa Gironis 2000

- julggáštus

Gironii 28. - 30. 9. 2000 čoahkkanan Sámiid 17. konfereansa, mii ovddasta Suoma, Norgga, Ruošša ja Ruoŋa sámiid váldoservviid:

Geardduha, ahte sápmelaččat leat okta álbmot eaige riikkaid rájit galgga rihkkut min álbmoga oktiigullešvuoda;

Deattuha, ahte mis lea iežamet historjá, iežamet árbevierut, iežamet kultuvra ja iežamet giella;

Deattuha maiddá, ahte mii leat iežamet máttarvánhemiin árben bissovaš vuoigatvuoðaideamet eatnamii, čáziide ja luondduriggodagaide, ja dát vuoigatvuođat dovddastuvvojit ILO-šiehtadusas nr. 169 eamiálbmogiid birra ja daid dovddasta maiddá ON-soahpamuš siviila ja politihkalaš vuoigatvuođaid birra;

Nanne, ahte sámi álbmogis nugo buot earáge álbmogiin lea vuoigatvuohta iešmearrideapmái. Dán vuoigatvuođa olis, mii lea maiddá ON:a siviila ja politihkalaš vuoigatvuođaid soahpamušas, mis lea vuoigatvuohta mearredit iežamet politihkalaš, ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneamis iežamet dárbbuid ja árbevieruid mielde;

Cealká, ahte mii joatkit ovttasbarggu máilmmi eará eamiálbmogiiguin ovddidan dihte álgoálbmogiid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid dohkkehuvvon álbmotrivttiid standdarddaid ja dovddastuvvon riikkaidgaskasaš politihkalaš vuođđojurdagiid mielde báikkálaš, sisriikkálaš, guovlluid ja riikkaidgaskasaš dásis.

Cealká, ahte Murmanskas dollojuvvon 16. sámekonfereanssa julggáštus (Murmanskka julggáštus) lea ain min organisašuvnnaid ovtastbarggu vuođđun.

Mii leat maiddá ovttá oaivilis, ahte:

I. Sámi servodat

1. Álbmogiid vuoigatvuohta iešmearrideapmái lea okta vuođđoolmmošvuoigatvuođain, ja našunálstáhtaid geatnegasvuohta lea dan dihte dovddastit sámi álbmoga rievtti iešmearrideapmái;
2. Iešmearridanvuoigatvuođa olis sámi álbmot sáhtta dáhkidit bistevaš ovdáneami iežas guovlluin riikkarájiid rastá;

3. Stáhtat galget riikkaidgaskasaš rievtti vuhtiiváldimiin dovddastit álbmogiid vuoigatvuoda oamastit, eaiggáduššat, hálddašit ja geavahit eana- ja čáhceviidodagaid ja luondduresurssaid, mii maiddái mearkkaša, ahte álbmoga ii mange dilis sáhte sirret iežas eallinvuodus;

4. Stáhtaid geatnegasvuohta lea dan dihte dovddastit ja gudnejahttit sámi álbmoga vuoigatvuoda oamastit, eaiggáduššat, hálddašit ja geavahit eana-, mearra-, čáhce- ja luondduresurssaid iežas guovlluin;

5. Min eana-, mearra- ja čáhceviidodagat ja luondduresurssat leat áibbas dehalaččat min kultuvrra ja ealáhusaid seailumii nugomat boazodollui, meahccebivdui, guolástussii ja boaittobeali resurssaid áimmahuššamii. Nášunálstáhtaid geatnegasvuohta lea danin ásahit nana vuoigatvuodalaš suoji min árbevirolaš guovlluide ja ealáhusaide;

6. Min giella ja kultuvra lea oktasaš árbámet min máttarvanhemiin, ja stáhtaid geatnegasvuohta lea dáhkidit, ahte mii sáhttit friddja geavahit, gáhttet ja ovddidit gielamet ja kultuvrramet. Sámeigiella galgá dovddastuvvot virggálaš giellan olles sámeaguovllus;

7. Sámi álbmogis lea vuoigatvuoha ieš vuodđudit, hálddašit ja ovddidit oahpahusinstitušuvnnaid ja -plánaid iežas kultuvrra ja árbevieruid vuodul. Nášunálstáhtain lea erenomaš ovddasvástáduš dáhkidit, ahte eanemus áitojuvvon sámi suopmaniid seailun sihkkarastojuvvo vealtameahttun ekonomalaš resurssaiguin sámi oahpahussii;

8. Sámi servodagas lea vuoigatvuoha eallit ja ovdánit sápmelaš oktavuohan riikka rájiid rastá. Guoskevaš našunálstáhtain lea danin geatnegasvuohta sihkkarastit sámi oktiigullelašvuoda sámekonvenšuvnnain, mii čatná vuoigatvuodalaččat;

9. Sámi parlamentáralaš ráđđi - Sámedikkiid oktasaš orgána - lea sámi demokratiija ovddideami guovddášinstitušuvdna, ja danin dasa galgá sihkkarastit vealtameahttun olmmošlaš ja ekonomalaš resurssaid;

II. Álbmogiidgaskasaš ovttasbargu

Davviriikkalaš ovttasbargu

10. Sápmelaččat galget juksat seamma dási go visot eará álbmogat Davvieatnamiin, ja danin sápmelaččaid galgá dovddastit Davviriikkaid ráđi ja Davviriikkaid ministtarráđi dievas lahttun;

Barents-ovttasbargu

11. Barents-guovlu lea ásahuvvon sámi árbevirolaš guovllu sisa, ja sápmelaččaide ja Barents-guovllu eará álgoálbmogiidda galgá danin dovddastuvvot stuořit politihkalaš ja ekonomalaš váikkuhus dán guovllu ovddideamis. Eamiálbmogiid oassálastin Barents-ovttasbarggu politihkalaš proseassain galgá oazžut lasi ekonomalaš juolludemiid dán dárkkuhussii. Dát heivešii oktii dainna ulbmiliin, man ON lea cealkán álgoálbmogiid riikkaidgaskasaš logijahkái (1994-2004): nannet riikkaidgaskasaš ovttasbarggu eamiálbmogiid váttisvuodaid čoavdimis dakkár surggiin nugo dearvasvuohta, oahpahuš, ovdáneapmi, biras ja olmmošvuoigatvuodát;

Eurohpa uniovdna

12. Eanetlohku sámi álbmogis lea dál juogo Eurohpa uniovnna dahje Eurohpa ekonomalaš ovttasbarggu oassi, ja danin lea vealtameahtun, ahte sámi álbmogii dáhkiduvvo dárbblaš oassálastin EU dehalaš orgánain ja institušuvnnain;

13. Sápmelaččain álgoálbmogin Eurohpa uniovnna siste lea gáibáduš, ahte lahttoriikkat dohkkehit sámiid dillái guoskevaš oktasaš politihka, mii vuodđuduvvá sisriikkalaččat ja riikkaidgaskasaččat dovddastuvvon vuoigatvuođalaš ja politihkalaš vuodđojurdagiidda eamiálbmogiid rivttiid birra;

14. Sámi beroštumiid ja vuoigatvuođaid beaktilis vuhtiiváldima sihkkarastima várás Eurohpa uniovnna sisa galgá áhahuvvot sierra sámi guovlu;

Árktalaš ovttasbargu

15. Lea oalle dehalaš, ahte álgoálbmogiidda dáhkiduvvo ain ovddosguvluige beaktilis ja mearkkašahtti oassálastin Árktalaš ráđis.

16. Figgamuš eamiálbmogiid bissovaš beaktilis ja mearkkašahtti oassálastimii Árktalaš ráđis galgá vuhttot maiddáid daid ruhtajuolludemiin, maid nášunálstáhtat addet álgoálbmotorganisašuvnnaide dán dárkkuhussii.

Ovttastuvvan nášuvnnat

17. ON:a julggáštusbargu álgoálbmogiid vuoigatvuođain lea oalle dehalaš eamiálbmogiid rivttiid gáhttemii, ja danin mii bargat dákkár deklarašuvnna jođanis dohkkeheami beales;

18. Bissovaš ON-foruma vuodđudeapmi álgoálbmogiid áššiid várás buorida eamiálbmogiid beroštumiid ja vuoigatvuođaid ovddideami, ja danin mii áigut aktiivvalaččat bargat dán foruma siste min iežamet ja eará álgoálbmogiid rivttiid ja friddjavuođaid ovddideami ja gáhttema beales;

19. Mii bargat aktiivvalaččat maiddáid eará áššáigullelaš ON-orgánaid siste álgoálbmogiid vuoigatvuođaid ovddideami beales;

III. Riikkaidgaskasaš solidaritehta

20. Mii joatkit ja nannet ovttasbarggu eará eamiálbmogiiguin sisriikkalaš, regionála ja riikkaidgaskasaš dásis;

21. Mii dáhttut joatkit solidaritehtabarggu eará álgoálbmogiiguin ovdamearkka dihte dakkár surggiin go veahkeheapmi, demokratia, olmmošvuoigatvuođat ja kapasitehta huksen;